שלש טומאות פורשות מן המת שתים בכל אחת א) ושלישית אין בהן ואלו הן א מלא תרווד רקב ב ועצם כשעורה וגולל ודופק מלא תרווד רקב מטמא במשא ובאהל ואינו מטמא במגע והיכן מגעו ב) עם אחת מהן עצם כשעורה מטמא במשא ובמגע ואינו מטמא באהל והיכן אהלו ג) עם אחת מהן גולל ודופק מטמא במגע ובאהל ואינו מטמא במשא והיכן משאו ד) עם אחד מהן: קולית נבלה וקולית השרץ וכו': ת"ר 1בנבלתה ולא בקולית סתומה יכול אפילו ניקבה ת"ל הנוגע יטמא את שאפשר ליגע טמא ואת שאי אפשר ליגע טהור א"ל רבי זירא לאביי אלא מעתה בהמה בעורה לא תטמא פוק חזי כמה נקבים יש בה א"ל רב פפא לרבא אלא מעתה כוליא בחלבה לא תטמא תא חזי כמה חוטין נמשכין הימנה בעי רב אושעיא ג חישב עליה לנוקבה ולא ניקבה מהו מחוסר נקיבה כמחוסר מעשה דמי או לא הדר פשטה ה) מחוסר נקיבה לאו כמחוסר מעשה דמי: **מתני'** ו) ד ביצת השרץ המרוקמת טהורה ניקבה כל שהוא טמא ה עכבר שחציו בשר וחציו אדמה הנוגע בבשר טמא באדמה טהור רבי יהודה אומר אף הנוגע באדמה שכנגד הבשר טמא: **גמ'** ת"ר 2הטמאים לרבות ביצת השרץ וקולית השרץ יכול אפי' לא ריקמה ת"ל 2השרץ מה שרץ שרקם אף ביצת השרץ שרקמה יכול אפי' לא ניקבו ת"ל הנוגע יטמא את שאפשר ליגע טמא ואת שאי אפשר ליגע טהור וכמה נקיבתה כחוט השערה שאפשר ליגע כחוט השערה: עכבר שחציו [וכו']: אמר רבי יהושע בן לוי והוא שהשריץ על פני כולו איכא ו דמתני לה אסיפא רבי יהודה אומר אף הנוגע באדמה שכנגד בשר טמא אמר ר' יהושע בן לוי והוא שהשריץ על פני כולו מאן דמתני לה ארישא כל שכן אסיפא ומאן דמתני לה אסיפא אבל רישא אע"ג דלא השריץ ת"ר מתוך שנאמר עכבר שומע אני אפילו עכבר שבים ששמו עכבר ודין הוא טימא בחולדה וטימא בעכבר מה חולדה מין הגדל על הארץ אף עכבר מין הגדל על הארץ או כלך לדרך זו טימא בחולדה וטימא בעכבר מה חולדה כל ששמה חולדה אף עכבר כל ששמו עכבר ז) אפי' עכבר שבים ששמו עכבר ת"ל 3על הארץ ח) אי על הארץ יכול על הארץ יטמא ירד לים לא יטמא

ת"ל

שלש טומאות פורשות כו'. טומאות הרבה פורשות מן המת כגון כזית בשר ושדרה וגלגולת שלא חסרו ורובע עצמות ומלא תרווד רקב ועצם כשעורה ורוב המנין והבנין אלא שלש טומאות פורשות ממנו משונות בדבר זה שיש בכל אחת שתים מטומאתו של מת או מגע ומשא בלא אהל או מגע ואהל בלא משא או משא ואהל בלא מגע והשלישית אין בה: **ואלו הן.** הג' הפורשות שהמשפט הזה נוהג בהן: **מלא תרווד רקב ועצם כשעורה וגולל ודופק.** גולל זה כסוי העליון דף שנותנין על המת דופק זה דף הניתן בצדיו ורבינן להו מקראי בפ' בהמה המקשה (לעיל דף עב.) והנך תרי חדא טומאה ניהו ששניהם יוצאים ממקרא אחד וטומאתן שוה אבל שאר פורשים מן המת כל ג' טומאות המת נוהגים בהם: **מלא תרווד רקב מטמא משא ואהל.** שהרי נושא את כולו ח): **ואינו מטמא במגע.** שאין נוגע בכולן. והיינו פליגא דר' יוסי דאמר מלא תרווד רקב מטמא במגע דקרייה לאהל מגע: **והיכן מגעו.** של מת: **באחת מהן.** בכל אחת מאלו השתים הנותרות: **עצם כשעורה.** הלמ"מ דמגע ומשא אית ליה ולא אהל כדאמרינן בנזיר (דף נג.) עצם כשעורה הלכה: **והיכן אהלו.** של מת: **גולל ודופק.** נמי הלכה גמירי לה בבהמה המקשה (לעיל דף עב.). ולמאן דנפקא ליה התם מקרא לא ידענא מהיכן אימעיט משא: ט)**יכול אפי' נקבה.** לא ב) הוי טמא: **ת"ל הנוגע יטמא.** יו"ד יתירא דריש: **את שאפשר ליגע טמא.** שם טומאה עליו הילכך אע"פ דלא נגע אלא בעצם טמא דשומר מכניס ומוציא טומאה: **בהמה בתוך עורה.** כל זמן שלא הופשטה כלל: **לא תטמא.** דהא אי אפשר ליגע בבשר: **כמה נקבים יש בה.** הפה והחוטם והעינים: חלב אינו טמא כדכתיב ג) יעשה לכל מלאכה ותניא בגמרא דכל שעה בפסחים (דף כג.) מלאכה מה ת"ל לכל מלאכה שיכול למלאכת הדיוט יהא טהור למלאכת גבוה יהא טמא ת"ל לכל מלאכה: **כוליא.** המכוסה בחלבה לא תטמא הואיל ואי אפשר ליגע בה: **נמשכין הימנה.** באמצעיתה י) והן בשר: **מתני' ביצת השרץ.** יש שרץ שהוא מטיל ביצים כגון הלטאה והחומט: **המרוקמת.** שנולד בה אפרוח: **טהורה.** לפי שאי אפשר ליגע בה: **ניקבה כל שהוא טמאה.** ואע"פ שלא נגע אלא יא) שהשומר מוציא טומאה: יש מין עכבר שאינו פרה ורבה אלא מעצמו נוצר מאדמה יב) כאשפה המשרצת תולעים ואם עדיין לא נברא העכבר אלא צדו אחד יג) הימני או השמאלי הנוגע בבשר טמא באדמה שכנגדו טהור: **גמ' הטמאים.** אלה הטמאים יד) ה"א יתירא נדרשת לכמה דרשות לאסור ציר ורוטבן (לעיל דף קיז:) ולעורותיהן כבשרן (לעיל דף קכב:) ולבילת השרץ: **ת"ל השרץ.** הטמאים לכם בכל השרץ: **כחוט השערה.** שער ראשו וזקנו טו) אם יכניסו לתוכו הרי נגע וטמא שהשער המחובר הרי הוא כבשר בין שער טהור הנוגע בטומאה בין שער טמא שנגע בו הטהור טמא. דתניא בת"כ ד) הנוגע בבשר הזב (ויקרא טו) ולא בצואה שעליו טז) ולא בקילקלין. הוא עירבוב שער תלוש המתקשה ה) ונאסף בשערו שעל החזה ושעל השחי פולטרי"ן בלע"ז ואינם מחוברין לבשר להכי קרי ליה קילקלין מה קילקלין זה מקושר כנגד המוח אף הני שערות קשורין ומכוסין שם כך מצאתי בדברי רב האי ו). יכול שאני מוציא את השער ואת הצפורן ת"ל טמא (שם) הא למדת ששער הטמא הרי הוא כבשרו. ושער הטהור נמי תניא התם ז) וכל אשר יגע בו הזב (שם) בו ולא בצואה שעליו ולא בקילקלין שעליו יכול שאני מוציא את השער ואת הצפורן ת"ל יטמא (שם): **והוא שהשריץ.** חציו על פניו יז) ארכו של שרץ מראשו ועד רגליו כלומר שמצד א' הוא נעשה בשר ולהכי טמא אם נגע בבשר דחשיב שרץ הוא: **מאן דמתני לה.** להא דר' יהושע ארישא דמיירי בנוגע בבשר ואפ"ה מטהר ליה ריב"ל אם לא השריץ על פני כולו: **כ"ש אסיפא.** אדר' יהודה דמיירי בנוגע באדמה דלאשמעינן דלא טימא ר' יהודה בעפר אלא אם כן השריץ על פני כולו ח) דהכי מסתבר שפיר. ט) ולקמן (קכז.) תנא כל שיש ביבשה יש בים חוץ מן החולדה: **עכבר שבים.** דג הוא דומה לעכבר ועכבר שמו: **ודין הוא.** מדינא נפקא ליה דלא מטמא ולא צריכא קרא: **מה חולדה מין הגדל על הארץ.** ולא שבים שהרי אין חולדה בים: **אף עכבר.** אף על פי שיש ממינו בים לא טימא אלא מין הארץ: יח) **אי על הארץ יכול על הארץ יטמא.** כלומר אומר אני לא תדרשנו לך במדה זו אלא לכך בא לומר על הארץ יטמא בין עכבר הים בין עכבר היבשה אם על הארץ נגע בטהור יטמאנו ואם נפל לים ושם נגע בטהור לא יטמא:

ת"ל

עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא אבל לא באהל. פי' בקונטרס דהלמ"מ הוא ואי אפשר לומר כן דמקראי ילפינן לה בנזיר פרק כהן גדול (דף נג:) ולא הוי הלכה אלא מה שהנזיר מגלח עליו אע"ג דלא מטמא באהל: יט) **גולל** ודופק מטמא במגע ובאהל ואין מטמא במשא. למ"ד בפרק בהמה המקשה (לעיל דף עב.) דגולל ודופק הוו מהלכה איכא למימר דהכי גמירי לה אלא למאן דמייתי לה מעל פני השדה קשה מנא לן ונראה משום דההוא קרא דכל אשר יגע על פני השדה מוקמינן בנזיר (דף נג:) באהל הילכך מטמא באהל ובמגע נמי מטמא משום דאפקיה בלשון נגיעה אבל במשא לא מצינו שיטמא: **בנבלתה** ולא בקולית סתומה. מהאי קרא נמי ממעטינן בפ' בהמה המקשה (לעיל עז:) עצמות וגידין וקשה דא"כ היכי נמעט מיניה קולית סתומה ומיהו כיון דלא מרבינן שומר אלא בנקובה שיכול ליגע ממילא כי אמעיטו עצמות אמעיט נמי קולית סתומה אע"פ דשומר הוי כסתום כגון חטה בקליפתה י) התם מרבינן מקרא דזרע אשר יזרע כדרך שבני אדם מוציאים לזריעה אבל הכא גלי קרא דשומר לא הוי אלא כשאפשר ליגע וכן גבי שרצים מרבינן לקמן מיטמא דשרצים קולית השרץ נקובה ואע"ג דמהטמאים דרשינן לקמן לרבות קולית השרץ ובילת השרץ עיקר קרא לא אתא אלא לבילת השרץ אבל קולית נפקא מיטמא ואע"ג דמהטמאים דרשינן דרשות טובא אפשר דדרשינן מטמא טמאים הטמאים או טובא טמאים כתיב התם: **יכול** אפילו לא רקמה ת"ל השרץ. וא"ת ולרקמה למה לי קרא לענין טומאה הא לענין אכילה פשיטא לן בלא קרא בפרק אלו טרפות (לעיל דף סד.) שאם רקמה ואכלה לוקה משום השרץ השורץ על הארץ אלמא שרץ איקרי ויש לומר דודאי רקמה שרץ איקרי אבל צב ועכבר לא איקרי וכה"ג אמרינן בפ' בהמה המקשה (לעיל עה.) גבי חלב דלא איקרי חלב שור כשב ועז עד שיצא העובר לאויר העולם אי נמי מקרא דהכא קים לן באלו טרפות לענין אכילה שלוקה:

תלמוד

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"ב מהלכות טומאת מת הלכה יא]:
ב [מיי' שם הלכה י]:
סד ג מיי' פ"ב מהל' שאר אבות הטומאות הל' יב וע"ש בכ"מ:
סה ד מיי' פ"ד מהל' שאר אבות הטומאות הלכה י:
סו ה ו מיי' שם הל' יא:

◆

שיטה מקובצת

א] השלישית אין בהן: ב] והיכן מגעו באחת מהן: ג] והיכן אהלו בא' מהן: ד] והיכן משאו בא' מהם: ה] הדר פשטה מחוסר נקיבה כמחוסר מעשה דמי כצ"ל וה"ב שכן נמצא בפסקי הרי"ד ישעיה מטראני ובקצת ספרים ישנים לא נמצא הדר פשטה כלל וכך היתה גרסתו של הרמב"ם ז"ל עיין פרק שני מהלכות שאר אבות הטומאות והתוספות גורסי' כגרסת הרי"ד מטראני ז"ל עיין תוס' בבא קמא דף כה ע"ב א): ו] כל ששמו עכבר אביא עכבר שבים: ז] אי על הארץ נ"ב נ"א בספר כתב יד ישן או אינו אומר על הארץ אלא על הארץ יטמא וכו' וכן כתוב ברש"י כ"י: ח] שהרי נושא את כולו ומאהיל על כולו הס"ד: ט] יכול אפי' ניקבה לא הוי טמא כצ"ל וה"ב נ"א ברש"י כ"י אחר יכול אפי' ניקבה ת"ל הנוגע ה"א דהנוגע דריש נוגע מצי למיכתב וכתב הנוגע משמע כל הנוגעין שתמצא לומר ואפי' לא נגע אלא אפשר הוא ש"מ את שאפשר ליגע וכו': י] הימנה באמצעיתה מתוך הכוליא והן בשר: יא] ואע"פ שלא נגע אלא בקליפתה שהשומר: יב] נוצר מאדמה ומין אדמה יש המשריץ עכברים כאשפה המשרצת תולעים: יג] הימני או השמאלי נמחקו שלשת תיבות אלו: יד] ה"א יתירא נדרשת נ"ב תוס' בכורות דף ו' ע"ב: טו] שער ראשו וזקנו המחובר לו אם יכניסנו לתוכו הרי נגע ונטמא שהשער המחובר לו הרי הוא כבשר בין שיער הטהור שנגע בטומאה בין שיער הטמא שנגע בו הטהור דתניא בת"כ הנוגע וכו' כצ"ל. וה"ב נ"א שנגע בטהור דתניא וכו'. עוד נ"ב עיין תוס' ב"ק דף כה ע"ב: טז] ולא בקלקלין שעליו קלקלין הוא ערבוב: יז] חציו על פני כולו כל ארכו של שרץ: יח] או אינו אומר על הארץ אלא על הארץ יטמא כלומר אומר אני לא. וה"ב נ"א כלומר או אני לא וכו': יט] גולל ודופק מטמא במגע ובאהל ואין מטמא במשא וצ"ע מנא לן הא דבשלמא למ"ד בפ' בהמה המקשה דגולל כצ"ל:

א) וכן משמע עוד להדיא בתוס' שבת דף פ"ד ע"א ד"ה פטורין דגרסי הכא דמחוסר נקיבה כמחוסר מעשה דמי ע"ש.

מסורת הש"ס

א) [תוספתא ספ"ח], ב) ולא כצ"ל רש"ל, ג) [ויקרא ז], ד) [מצורע מכילתא דזבים פרק ג], ה) ס"א ונאסף בשערות פולטרי"ן בלע"ז כו' ונמחק שעל החזה ושעל השחי, ו) [עי' פירוש הר"ש מקואות פ"ט מ"ב], ז) [מצורע מכילתא דזבים פרק ד], ח) [נ"ל דהכי מסתבר שפיר לקמן בסמוך], ט) [דבור זה ולקמן תנא שייך אחר ד"ה מה חולדה כו' שהרי אין חולדה בים], י) [ועיין תוס' שם ד"ה ולא], כ) [לעיל קיז:].

◆

תורה אור השלם

1. וְכִי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הִיא לָכֶם לְאָכְלָה הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד הָעָרֶב: ויקרא יא לט
2. אֵלֶּה הַטְּמֵאִים לָכֶם בְּכָל הַשָּׁרֶץ כָּל הַנֹּגֵעַ בָּהֶם בְּמֹתָם יִטְמָא עַד הָעָרֶב: ויקרא יא לא
3. וְזֶה לָכֶם הַטָּמֵא בַּשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ הַחֹלֶד וְהָעַכְבָּר וְהַצָּב לְמִינֵהוּ: ויקרא יא כט

◆

לעזי רש"י

פולטרי"ן [פולצי"ל]. קבוצת שערות.